

Kv Föreningen 16

Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2019
Linda Billström

Titel: Kv Föreningen 16

Författare: Linda Billström

Kulturmiljörapport: 2020:64

Omslagsbild: Schakten sedda från söder.

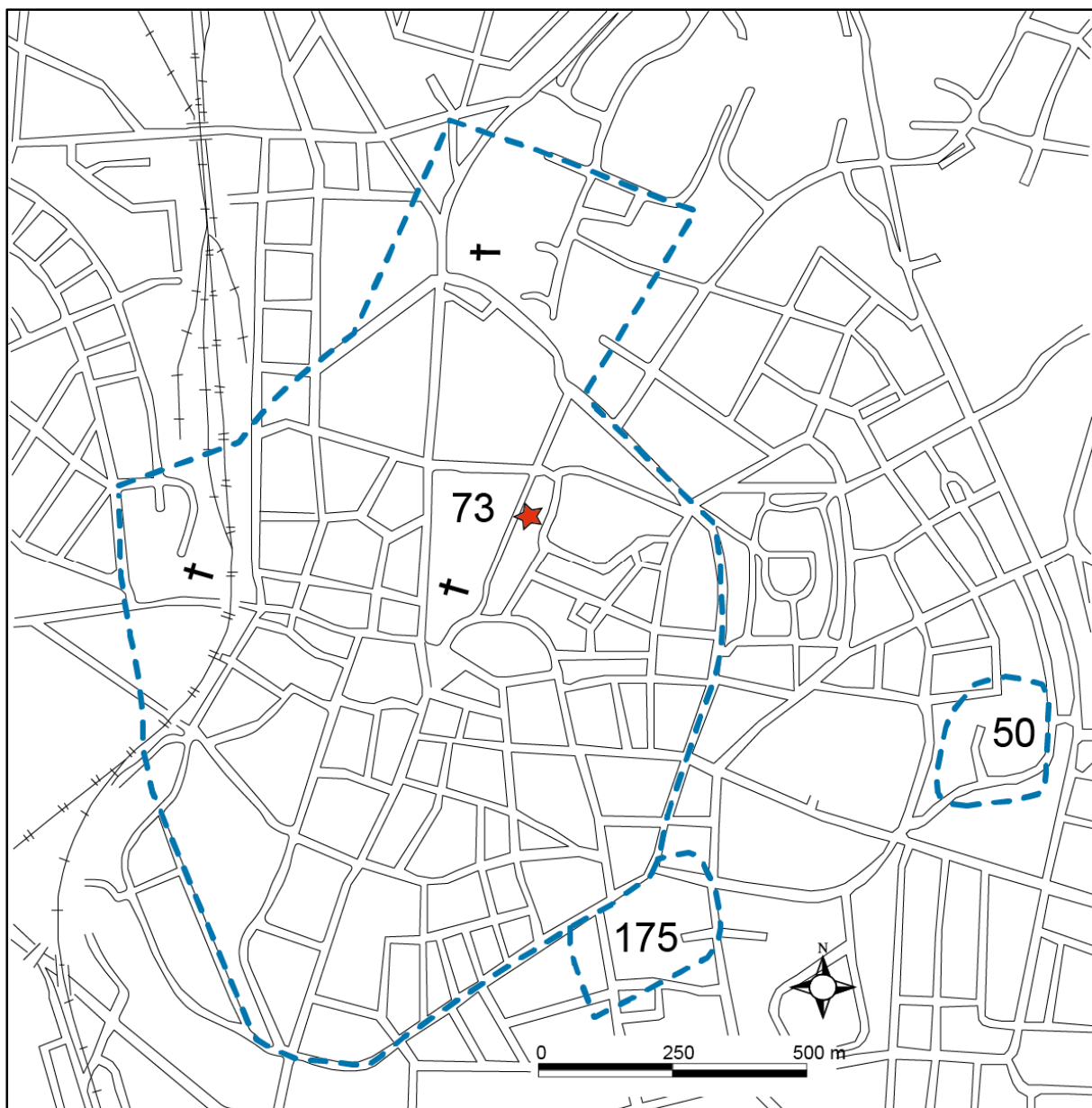
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	5
Kulturlagerstatus.....	6
Förslag på fortsatta åtgärder	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser.....	9
Bilagor	10

Sammanfattning

- Med anledning av att AF-borgen, Akademiska Föreningen, skulle anlägga en ny terrass, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen i Skåne (dnr 431-14231-2019, Kulturens projektnr A_2019_0061).
- Två schakt togs upp för nya murkonstruktioner och i det nordligaste schaktet skulle även en rullstolsramp anläggas. Det första schaktet hade en längd om cirka 13,50 m, en bredd om 4,80 m och ett djup som uppgick till mellan 0,06-0,80 m. Schaktet för rullstolsrampen mätte cirka 4,70 m på längden, 1,40 m på bredden och mellan 0,24–0,50 m på djupet. Det andra schaktet mätte cirka 6,50 m, hade en bredd om cirka 2,70 m och var mellan 0,35–0,45 m djupt.
- Endast moderna bärlager och utjämnings- och byggnationslager kopplade till uppförandet av AF-borgen berördes av schaktningen.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att AF-borgen, Akademiska Föreningen, skulle anlägga en ny terrass, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen i Skåne (dnr 431-14231-2019, Kulturens projektnr A_2019_0061).

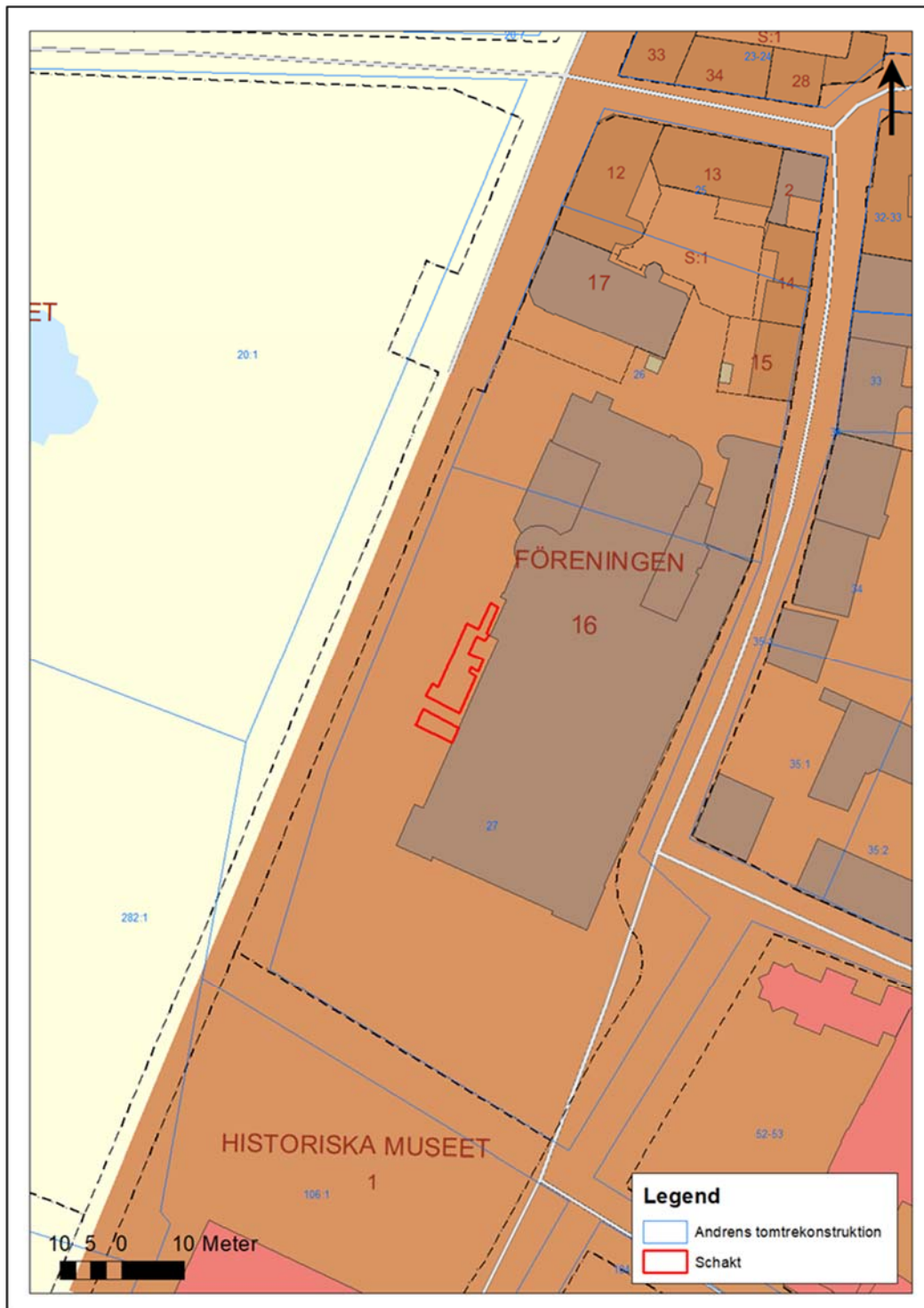
Fornlämningsmiljö

Kvarterets form har inte förändrats mycket sedan 1600-talet. Gatorna som begränsar det har medeltida anor och tidigare fanns även en tydlig begränsning mot söder i form av Biskopsgatan som togs bort i samband med anläggandet av Tegnérplatsen år 1853 (Bevaringskommittén 1983). Under medeltiden dominerades området av S:t Pauls kyrka och kyrkogård, som låg i området mellan Akademiska Föreningen och Tomtegatsgatan (Blomqvist 1951:209). Kyrkan har inte påträffats, men vid utbyggnaden av Akademiska Föreningen år 1909 påträffades omkring 265 gravar. Det finns även andra obekräftade uppgifter om gravfynd i den norra delen av kvarteret Föreningen (Andrén 1980:65). Vid arbetet med att gräva ned en oljetank år 1947, påträffades tre skelett och en bred nedgrävning som sträckte sig i östvästlig riktning. Det kan röra sig om en plundringsgrop efter återanvändning av grundmurstenar från kyrkan. Detta skulle i så fall innebära att kyrkans södra grundmur legat här och att de tre skelett som påträffades skulle ligga inne i kyrkan (Blomqvist 1947). S:t Pauls kyrka omnämns första gången i de skriftliga källorna år 1285, men kyrkan uppfördes troligen under 1100-talet (Blomqvist 1951:209).

Till kyrkorna i Lund fanns flera andra byggnader knutna, till exempel de gårdar och residens i vilka sockenprästerna bodde. Dessa låg ofta i omedelbar närhet till kyrkorna. Vidare fanns det även många vikarie- och kanikresidens. Under högmedeltiden kom residensen att utgöra en ansenlig del av den profana bebyggelsen och bildade en sammanhängande del av staden, som sträckte sig från nordost till sydöst om domkyrkan och ärkebiskopens residens. Det kyrkliga ägandet medförde att denna del av staden var upplåten åt kyrkligt arbete. Det innebar också en social avgränsning med ett sammanhängande område och avgränsad kyrkostad (Andrén 1984:42 ff).

Efter reformationen år 1536 övergick det kyrkliga ägandet till kronan och de flesta kyrkorna i Lund revs. Så skedde även med S:t Pauls kyrka. Senare under 1600-talet omtalas området som Johan Becks hage, utan att kyrkogården nämns, vilket visar att den äldre funktionen försvunnit ur det allmänna medvetandet (Andrén 1984:70).

Den så kallade AF-borgen uppfördes i etapper med start år 1851. Enligt Anders Andréns rekonstruktion (fig. 2) av den äldre tomtindelningen ligger området för schaktningsövervakningen inom den äldre tomten nr 27. Enligt uppgifter från 1600-talet ägdes tomten bland annat av professor Elfwendal och dennes hustru (tab. 1). I slutet av 1700-talet visar kartor att en trelängad gård har legat på den södra delen av tomten (Karlsson 2005).

Figur 2. Schaktens placering i förhållande till Andréns tomtrekonstruktion, mot bakgrund av Fastighetskartan, © Lantmäteriet.

Tabell 1. Uppgifter om ägare till tomt 27 (Andrén 1984:70).

Årtal	Omnämmande
1643	Norra delen av tomten omtalas som salig Sigvard Grubbes (till Hovdala) residenshage.
1670	Professor Elfwendals gård hör till de residens "som alltid hafuer waeret geistlige och frie Residentzer".
1690-tal	Tomten ägdes av professorsänkan Brita Elfwendal

Tidigare arkeologiska iakttagelser

De arkeologiska undersökningar och iakttagelser som gjorts i kvarteret Föreningen är av begränsad art. Nedan följer en genomgång av de undersökningarna som genomförts.

Tabell 2. Tabell över genomförda undersökningar

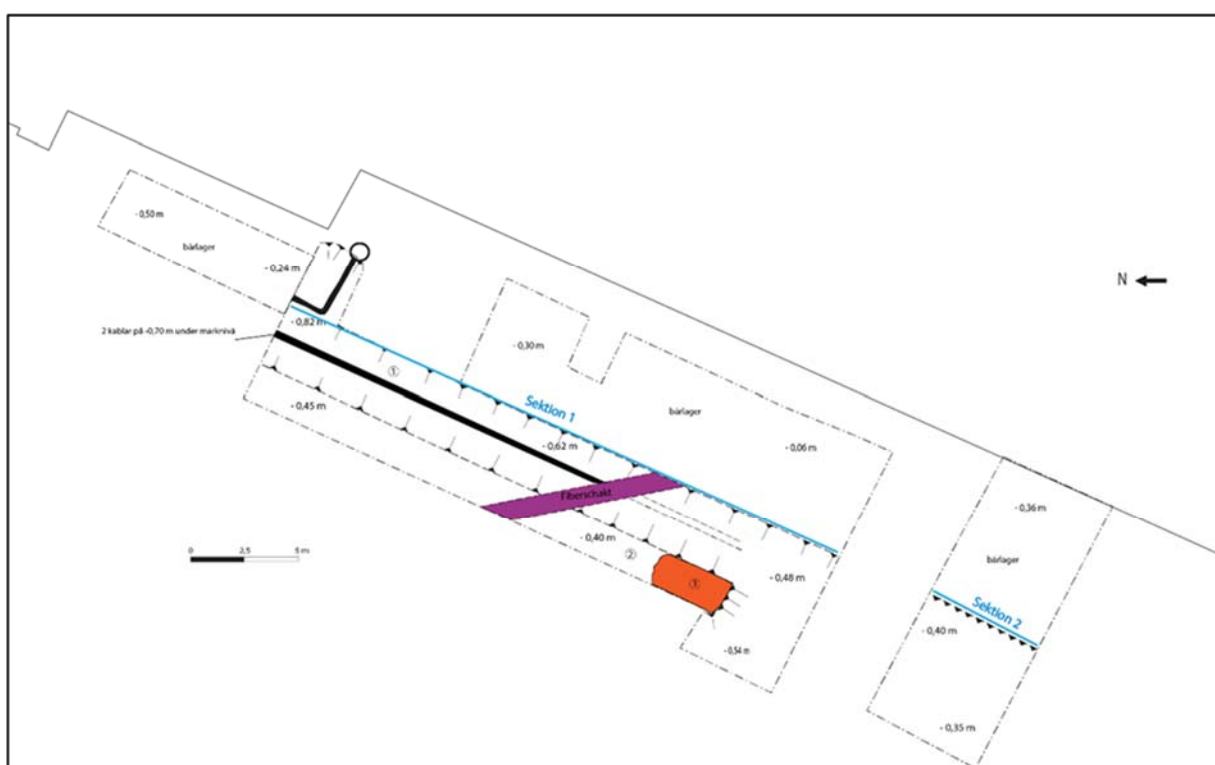
År	Ärende
1909	Utbyggnad av AF-borgen. Vid arbetena framkom 265 skelett, begravda på S:t Pauls kyrkogård (Andrén 1980).
1947	Nedgrävning av oljetank samt ledningsdragning. Ett antal skelett från S:t Pauls kyrkogård påträffades (Blomqvist 1947).
2001	Förundersökning inför byte av transformatorstation på fastigheten kv Föreningen 5. Raseringslager med troligen eftermedeltida datering framkom tillsammans med möjliga rester efter kyrkan S:t Pauls grundmur (Balic 2001).
2004	Förundersökning inför installation av ny fläkt till AF-Borgen. Ett kulturlagerdjup på 1,70 m konstaterades, där den översta mn bestod av sentida marklager och utjämning från 1700–1800-tal. Medeltida bebyggelserester i form av bränd lera, ett stolphål och möjligt stenlyft framkom (Karlsson 2005).
2009	Förundersökning i samband med kabeldragning väster om Akademiska Föreningen. Vid undersökningen påträffades lager kopplat till uppförandet av Akademiska Föreningen (Karlsson 2009).
2019	Geoteknisk undersökning av ytan under AF-borgen samt några borrhull direkt utanför byggnaden. Hela ytan urschaktad till morän. Utanför AF-borgen påvisades uppfyllnadslager (Kockum 2019).

Genomförande och resultat

Två schakt togs upp för nya murkonstruktioner och en rullstolsramp i den norra delen. Det första schaktet hade en längd om cirka 13,50 m, en bredd om 4,80 m och ett djup som uppgick till mellan 0,06–0,80 m. Det andra schaktet mätte cirka 6,50 m, hade en bredd om cirka 2,70 m och var mellan 0,35–0,45 m djupt. I det första schaktets norra del togs en mindre yta upp och mätte cirka 4,70 m på längden, 1,40 m på bredden och mellan 0,24–0,50 m på djupet.

I samtliga schakt utgjordes översta 0,25–0,35 m av bärlager med syfte att skapa en hårdgjord gångyta. Det översta bärlagret bestod av grått grus, sand och makadam, under detta fanns ett bärlager av gul sand. Under detta framkom ett 0,05–0,45 m tjockt och omrört lager bestående av mörkbrun lerig silt med förekomst av tegelkross, enstaka större bitar tegel (inklusive gult tegel och taktegel), småsten samt en del kalkprickar och enstaka träkolsbitar. Lagret tolkas som utjämningslager härrörande från markarbeten vid uppförandet av AF-borgen. Ställvis framkom även koncentrationer av material kopplat till en byggarbetsplats såsom tegelkross, större tegelbitar, både gult och rött samt murbruk. Detta tolkades som rester av byggnadsmaterial härrörande från uppförandet av AF-borgen på 1850-talet.

Främst kom således moderna bär- och ytlager att beröras vid schaktningen. Det utjämningslager som framkom dateras till mitten av 1800-talet.

Figur 3. Planritning över de två schakten, Schakt nr 2 förlades alldeles intill AF-borgens fasad.

Kulturlagerstatus

Endast ytliga kulturlager påverkades av markingreppen. De lager som framkom var förhållandevis välbevarade, något fuktiga med innehåll av enstaka djurben. Kulturlagren tolkas dock inte vara mycket äldre än AF-borgen.

Förslag på fortsatta åtgärder

Inga fortsatta åtgärder, arbetena är avslutade.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-14231-2019
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0061
Trakt/kvarter/fastighet	Föreningen 16
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Nybyggnation av terrass
Uppdragsgivare	AF-borgen AB
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linda Billström
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2019-09-16–2019-09-18
Fälttid, arkeolog, tim	16 h
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m ²	82 m ²
Kubik, m ³	37 m ³
Schaktm, m	21 m
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	3 st A3 ritfilm: 3 sektionsritningar skala 1:20, 1 planritning skala 1:100, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	34 digitala fotografier
Analyser	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Föreningen 16.

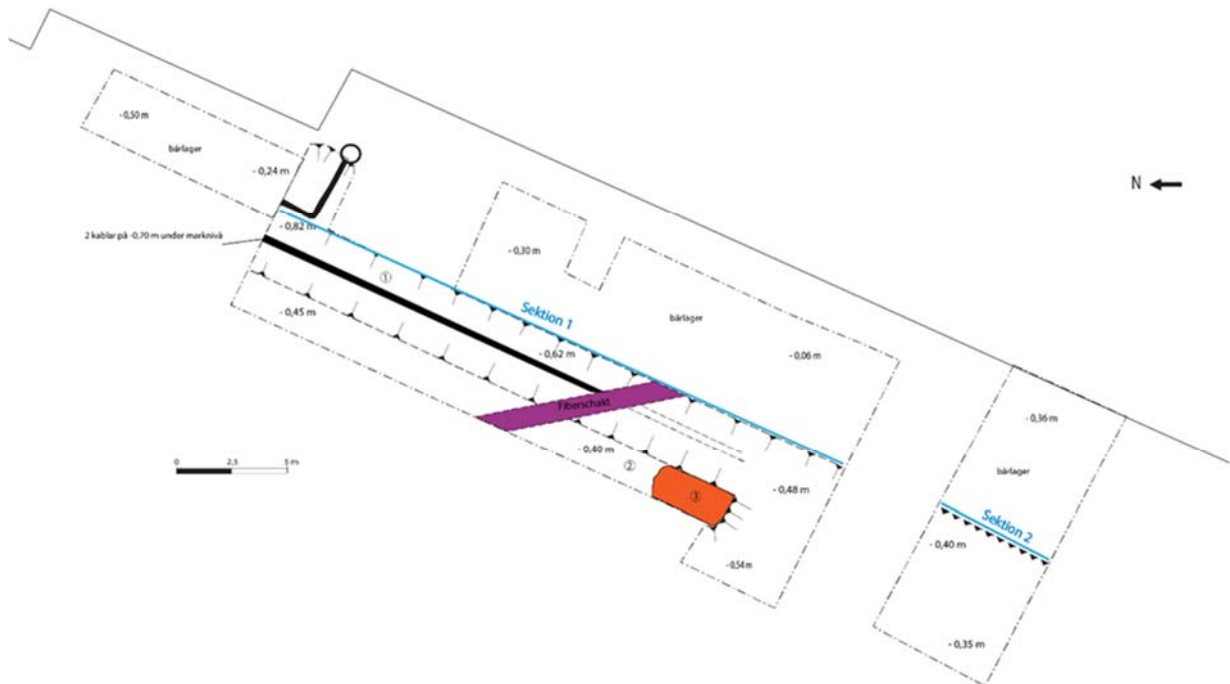
Referenser

- Andrén, A. 1980. Lund. *Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, rapport Medeltidsstaden* 26. Stockholm.
- Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer rapport, Medeltidsstaden* 56. Stockholm.
- Balic, I. 2001. Kv Föreningen 5, Lund. Arkeologisk förundersökning 2001. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 101.
- Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram, Krafts rote*. Lund.
- Karlsson, M. 2005. Kv. Föreningen 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2004. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 137.
- Karlsson, M. 2009. Kv. Föreningen 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 346.
- Kockum, J. 2019. Föreningen 16, Lund. RAÄ Lund 73:1, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. *Kulturen, Kulturmiljörapport 2019:26*.
- Blomqvist, R. 1947. *Kv Föreningen 1, Sandgatan och Tomtegapsgatan. Ledningsdragning*. Arkivmaterial, Kulturens LA-arkiv.
- Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia 1, Medeltiden*. Lund.

Bilagor

Plan- och sektionsritningar

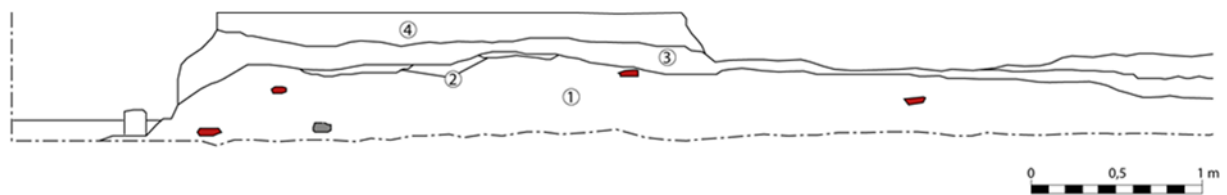
Planritning över de två schakten.

Beskrivning

1. Schakt för sulan, bredden varierar mellan 1,40–1,50 m. I norr uppgår djupet till ca 0,80 m under marknivå, i södra delen breddades schaktet till ca 2,30 m.
2. Platå för tjälskydd, bredden varierade mellan 0,70–0,80 m. I norr låg schaktbotten på ca 0,45 m under marknivå, i söder ca 0,38 m under marknivå.
3. Byggnadsrester, tegel både gult och rött, kalkbruk, troligen från uppförandet av AF-borgen.

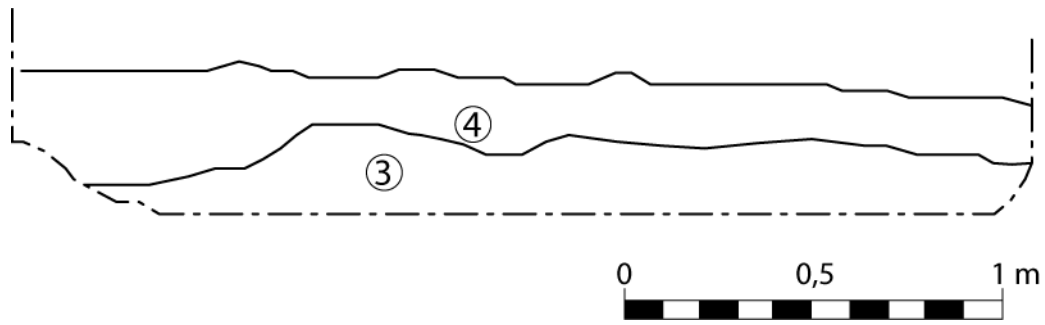
Sektion 1, mot öster

Beskrivning

1. Finkornig mörkbrun lite lerig silt, homogen, kompakt och något fuktig. Kan möjligen vara ett utjämningslager. Innehåller enstaka djurben, träkol, kalkprickar, tegelbrockor och tegelkross.
2. Lager med raseringsmaterial, tegelkross, kalkbruk, tegelbrockor. Troligen kopplat till uppförandet av AF-borgen.
3. Gulbeige sand, undre delen av bärlager/hårdgjord yta.
4. Hårdgjord gångyta bestående av sand, grus och makadam. Ljusgrått-grått i färgen.

Sektion 2, mot öster

Beskrivning

3. Bärlager till hårdgjord gångyta, mörkgul grov sand.
4. Bärlager och hårdgjord gångyta, grå sand, grus och makadam.

2020

- 2020:25 Kv Domkyrkan 1, 2, Sankt Laurentius 2, 3, Sankt Mikael 13, 14 och Svartbröder 3. Fornlämning RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län, Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017-2019. Amanda Sjöbeck.
- 2020:26 Kv Kulturen 24 & Kv Tegnér 1, RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017 – 2019. Adam Hultberg.
- 2020:27 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:28 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:29 Kv Carl Holmberg 2, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:30 Kv Brunius 18, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Niclas Kronroth.
- 2020:31 Stora Råby 34:38, RAÄ Stora Råby 10:1 / L1988:6568, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:32 Lund 73:1, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. VA i Lunds innerstad. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2016–2017. Linnea Lidh.
- 2020:33 Kyrkogatan 13, Fornlämning RAÄ Lund 73:1, Lämningsnummer L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Truls Månsson.
- 2020:34 Kv Sankt Jakob 13, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Linnea Lidh.
- 2020:35 Vagnmangårdens lada, Landskrona, Landskrona stad, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert, Victoria Hult.
- 2020:36 Kv Kulturen 4–8, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2019/2020. Aja Guldåker.
- 2020:37 Kv Paradis 43, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Adam Hultberg.
- 2020:38 Kv Dövstumskolan 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2016. Gertie Ericsson och Johan Wallin.
- 2020:39 Kv Botulf 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:40 Kv Gylleholm 14, fornlämning RAÄ Lund 175:1/lämningsnr L1988:5060, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll 2020. Linda Billström.
- 2020:41 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020:42 Trolle Ljungby kyrka, Trolle Ljungby socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:43 Åhus 55:51, lämningsnr L1990:4674, Transval, fornlämning Åhus 35, Åhus socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016-2017. Gertie Ericsson och Krister Kåm Tayanin.
- 2020:44 Norra Rörums kyrka, Norra Rörums socken, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020: 45 Ekska huset, St Peter 28, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:46 Västerstads kyrka, Västerstad, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:47 Östraby kyrka, Östraby, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:48 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:49 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.

Tidigare nummer kan rekvideras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com

- 2020:50 Åkarp 3:2, RAÄ Uppåkra 46/L1986:5285. Uppåkra socken, Burlövs kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic och Aja Guldåker.
- 2020:51 Nordstjärnan 56, fornlämning RAÄ Trelleborg 19:1/Lämningsnr 1988:7459, Trelleborg, Trelleborgs kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2020. Linda Billström.
- 2020:52 Södra Esplanaden, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr 1988:5459, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Mattias Karlsson och Aja Guldåker.
- 2020:53 Kv. Föreningen 13, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2020:54 Kv. Kråkelyckan 6, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Mattias Karlsson.
- 2020:55 Kv Bispen 1, fornlämning 73:1/Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2020:56 Östarp 1:3, Gamlegård Kulturens Östarp, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:57 Öveds kyrkogård, Öveds socken, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:58 Kv Domkyrkan 2, kv Historiska museet 1 och Innerstaden 2:1, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5359, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2012. Gertie Ericsson.
- 2020:59 Håslövs mölla, Södra Håslöv 18:2, Vellinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2020:60 Kv Färgaren 29, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:61 Kv Billegården 21, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och slutundersökning 2013. Ivan Balic.
- 2020:62 Kv Färgaren 26, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning 2016–2017. Aja Guldåker
- 2020:63 Kv Gråbröder 17, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:64 Kv Föreningen 16, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com